

Pensament

Pere Lluís Font:

JOHN POLKINGHORNE (ed.), *La obra del amor. La creación como kénosis*.
Editorial Verbo Divino, 2008.

Polkinghorne és un físic i teòleg anglicà que ha estat professor a Cambridge i ha esdevingut un dels principals referents actuals per al diàleg entre la ciència i la fe cristiana. Autor de diverses obres importants sobre la qüestió, és també editor d'obres col·lectives com aquesta, en què col·laboren autors de primera categoria, com ara Ian G. Barbour, Arthur Peacocke, Jürgen Moltmann o ell mateix, per citar-ne només alguns dels més coneguts. El tema central és la *kenosi*, la doctrina sobre l'anorreament de Jesucrist exposada a Fl 2, 5-11, que els autors d'aquest llibre, retrobant la vella idea que els cabalistes jueus medievals anomenaven *tsimtsum*, apliquen al Creador per tal de poder pensar la relació entre Déu i el món des d'una acusada consciència de l'autonomia dels processos mundans: Déu s'autolimita per deixar que el món sigui i es desenvolupi segons les seves lleis. El capítol del mateix Polkinghorne, «Creación kenótica y acción divina», és potser el més característic: en la seva relació amb el món, Déu inhibeix no solament la seva omnipotència, sinó també (i aquí l'autor és menys convincent) la seva eternitat, la seva omnisciència i la seva causalitat. L'objectiu dels col·laboradors del llibre és mostrar que la ciència fa versemblants algunes concepcions teològiques. Una de les referències en tot el llibre, més receptiva o més crítica segons els casos, és la filosofia panteïstitzant d'Alfred N. Whitehead. Malgrat una concepció epistemològica tirant a continuista entre ciència i teologia o una explotació potser excessiva d'una idea potent (només situada i, per tant, relativitzada en el darrer capítol, de Sarah Coacley), val la pena que tots els interessats en el tema del diàleg entre ciència i fe es prenguin seriosament aquest llibre.

Josep-Maria Puigjaner:

RICARD LOBO, *Ciudadans del món. Per un civisme de la globalitat*.

Editorial Proteus, 2009.

L'aparició d'aquest llibre, Premi de Civisme Serra i Moret 2008, és una valuosa aportació del pensament humanista, i dels valors de la civilització cristiana, al civisme i a la ciutadania en l'àmbit global. En un magnífic primer capítol, es posen a consideració les grans interrogacions del subjecte humà: el sentit de la vida, el seu origen i el seu destí, l'interrogant sobre l'origen de l'univers, la creença o la increença en Déu, la inquietud del mal físic i del moral, l'aspiració a la felicitat i la incògnita del futur. És una afirmació contundent de la dimensió espiritual de la persona. A «De la ciutadania al civisme global», l'autor arrenca de la civilització grecollatina creadora dels conceptes de ciutadania i de política per concloure amb Habermas que el «civisme llinda amb els dominis de l'ètica, la política i la religió». Sentir-se ciutadà del món implica un interès en el coneixement de les realitats d'arreu del planeta i un compromís per a la seva humanització. En contrast amb aquest civisme de la globalitat, l'autor destaca alguns paradigmes de l'incivisme global, conseqüència del colonialisme al continent africà, la II Guerra Mundial, i els desarrelaments provocats per les grans migracions forçades per la fam, les guerres o la pobresa, amb algunes referències específiques a la integració dels immigrants a Catalunya. A «Educar en i per al món de la globalitat» l'autor exposa la necessitat d'amplificar els plantejaments més micro del civisme clàssic cap a una educació escolar i familiar dels infants i joves en l'escenari de la globalitat, d'una civilitat basada en la fraternitat humana i els drets de les persones i dels pobles. En «Tenir cura del Planeta» es planteja la supervivència en un planeta amenaçat i la «irresponsabilitat de maltractar-lo». Aquest assaig es tanca amb una «Cloenda» en què es relaciona ètica, religió i globalitat: seguint les petjades del teòleg Hans Küng s'apella a una Ètica mundial, global, que vingui potenciada també pel Diàleg Interreligiós i que condueixi a consensuar entre totes les religions uns valors i uns comportaments ètics assumibles per a creients i no-creients. Finalment, s'ofereix un recull de documents que són fonament del «civisme global» que Lobo propug-

na: instruments jurídics de l'ONU (Carta de les Nacions Unides, Declaració Universal dels Drets Humans, Pactes Internacionals, etc.) i documents origen de les democràcies modernes, sobre els drets humans, els drets dels pobles i la protecció de la Terra.

Església

Prim Bertran Roigé:

VALENTÍ SERRA DE MANRESA, OFM. CAP., *Aportació dels framenors caputxins a la cultura catalana. Des de la fundació a la guerra civil (1578-1936)*. Facultat de Teologia de Catalunya, 2009.

L'obra de fra Valentí Serra sobre els caputxins i la presència caputxina a Catalunya culmina una llarga tasca d'estudi pacient i erudit reflectit en una sèrie d'obres aparegudes prèviament dins la mateixa col·lecció. Aquest volum està dedicat de forma exhaustiva a l'estreta vinculació entre la família caputxina catalana i la cultura del nostre país. A través de les seves pàgines hom s'adonarà de la importància de l'obra caputxina en el camp cultural; primer envers el mateix orde, en tant que s'hi destaquen les peculiaritats i la dedicació a la formació dels frares, especialment en el camp de la predicació, i de la predicació en llengua catalana, tot fent atenció a les peculiaritats i característiques dels oients, entre els quals s'inclouïa la part del bisbat de Lleida, catalanoparlant, ara maldestrament segregada. És també rellevant la importància que cadascun dels convents donà a la biblioteca, que prova la voluntat de posar-se al dia, de seguir corrents més renovadores i fidels al franciscanisme, empeltant sobretot amb sant Bonaventura enfront de Duns Escot. Seguint l'esperit inicial de sant Francesc, els caputxins catalans maldaren també per fer-se notar i actuar com a homes de pau, enmig dels aldarulls socials i polítics tant d'època moderna com contemporània, o fent-se presents enmig del poble en les grans debacles naturals o quan més se'ls necessitava.

Tanmateix, pensem que el més rellevant de l'obra correspon al tercer bloc de l'obra, de fet el més innovador, on es pot apreciar la vo-

luntat dels caputxins d'aproximar-se a la ciència i al món del seu temps, mitjançant l'interès per la medicina i la farmàcia, l'agricultura i les innovacions en les tècniques agrícoles, així com la voluntat d'inculturar-se no sols en el propi país, sinó sobretot en territoris de missió, adaptant-se als costums i fent l'esforç de fer-se d'alguna manera com els indígenes, per traduir i fer-se entendre, i entendre també els costums i les maneres de viure, que acabà materialitzant-se en la recerca antropològica que perdura fins a l'actualitat, a través del Ci-leac. No hi ha dubte que la més significativa de les reivindicacions de l'obra és l'estreta relació dels caputxins amb la Renaixença, relació que s'identifica amb la fundació de l'església de Pompeia, i l'obra àmplia i sòlida de dues grans i eminents figures, com foren els pares Rupert M. de Manresa i Miquel d'Esplugues, així com, més tard, i entre altres, fra Martí de Barcelona, conegut pels seus estudis sobre el franciscanisme medieval. A tot això cal destacar la solidesa de la «Revista de Estudios Franciscanos», després «Revista d'Estudis Franciscans», o la revista «Criterion», que permeteren estendre arreu l'obra i el treball del franciscanisme caputxí català. Una prova més de com el món franciscà s'incardinà en la cultura catalana i es posà sempre al costat seu, i mantingué un diàleg obert i de tu a tu, amb figures tan rellevants com Josep Carner i Guerau de Liost, Joan Estelrich, Sardà i Salvany, el P. Ignasi Casanovas, Miquel Costa i Llobera o Josep Maria de Sagarra, entre altres.

Josep M. Rovira Bellosó:

JAUME FONTBONA, *Ministeri ordenat, ministeri de comunió*.
Editorial CPL, 2009.

És un estudi molt important que demana una recensió molt més àmplia. El llibre de Fontbona explica el ministeri ordenat a partir d'una noció simple: *el ministeri és do de l'Esperit Sant a la persona de l'ordenat per a edificació de l'Església*. Així descarta la concepció funcional del ministeri. Però la destinació de l'ordenat a la comunió eclesial elimina també la rigidesa d'una posició merament «ontològica».

El do de l'Esperit crea en els ordenats una autèntica *exousia* (autoritat). Però l'*exousia* no és un poder d'aquest món: és potestat per a predicar l'evangeli, per presidir l'Eucaristia i per tal que, a través del ministeri dels diaques, els pobres siguin atesos com a membres del Cos de Crist.

A Fontbona gairebé no li cal emprar el mot «jurisdicció», però cita els recents acords ecumènics de l'Església amb anglicans i protestants, i sobretot l'acord de Ravenna amb l'Ortodòxia. Fontbona fa un bon treball ecumènic, no lluny de les paraules de Bartomeu I, quan diu que els eixos del govern eclesial són el primat de Pere i la sinodalitat (p. 196).

En les tres primeres parts, més analítiques (Sacramentalitat del ministeri ordenat; Escriptura i Tradició; i Litúrgia) s'hi troben síntesis molt belles, com la que Crist és Sofrent, Servidor, Mestre, Enviat, Bon Pastor, Entregat i Sacerdot (pp. 48-51). O com la de la pàgina 93, en què Fontbona es pregunta: «quina és la realitat fonamental del ministeri apostòlic que cal assegurar?». I la resposta és aquesta: els bisbes (plenitud del do), els preveres (un grau subordinat de col·laboració amb l'episcopat) i els diaques (auxiliars del bisbe i del presbiteri, en l'altar i en les icones de Crist que són els pobres). La quarta part, «reflexió teològica», no deixa de prosseguir la tasca d'anàlisi. Aquest llibre dóna una visió renovada del ministeri ordenat!

Ciència i tecnologia

David Jou:

JOSEP M. CAMARASA i JESÚS I. CATALÀ: *Els nostres naturalistes* (dos volums) Monografies Mètode, Universitat de València, volum I (2007) i volum II (2008).

C. DARWIN, *Autobiografia*. Monografies Mètode, Universitat de València, 2008

La revista *Mètode*, revista de difusió de la investigació, publicada per la Universitat de València, que compta ja amb més de seixanta números publicats a un ritme de quatre per any, és un autèntic luxe intel·lectual de la nostra cultura. Dirigida per Martí Domínguez, doctor en biolo-

gia, novel·lista (novelles sobre Buffon, Goethe i Voltaire), col·laborador de la revista *El Temps*, titular de la Càtedra de Divulgació de la Ciència de la Universitat de València, la revista transmet l'excitació de la frontera més viva de la ciència amb tot el seu impacte social i cultural. *Mètode* es publica amb una presentació exquisida: articles entenedors i actuals, entrevistes, debats, crítica de llibres, il·lustracions a tot color, col·laboracions d'artistes, d'escriptors... Una autèntica joia.

Els dos darrers anys, la revista ha iniciat la publicació d'una col·lecció de *Monografies*. La darrera, per ara, és l'autobiografia de Darwin, en ocasió del segon centenari del seu naixement, i que encara no havia estat traduïda al català. Amb una introducció de Martí Domínguez i traduïdes per Jaume Terradas, aquesta edició de les *Memòries* ofereix el text complet escrit per Darwin el 1876, ben il·lustrat, i incorporant els fragments que van ser suprimits per la família, perquè consideraven massa personals o massa polèmics. Aquest darrer és el cas, per exemple, del capítol sobre les posicions religioses de Darwin, que van anar des d'una inicial pietat fervent a un escepticisme radical, tot descrivint les fites més significatives d'aquesta evolució. Això, naturalment, només és una part d'un conjunt molt més ric, amb records personals, idees científiques i opinions sobre temes força diversos.

Val la pena fer esment també —i aconsellar-ne la lectura— del volum anterior, una història dels nostres naturalistes, sobretot dels estudiosos de la flora i la fauna, escrita per J. M. Camarasa i J. I. Català. El llibre combina de forma excel·lent l'erudició i l'amenitat, amb una rica col·lecció d'il·lustracions, i ens fa conèixer un aspecte pràcticament desconegut del nostre patrimoni cultural: el llegat de nombrosos investigadors que són presentats en tota l'amplitud de la seva curiositat vital i les seves aportacions científiques.

Política

Francesc Torralba Rosselló:

M. CALSINA (Coord.), *Valors útils per a la Catalunya del futur*. Fundació Lluís Carulla i Centre d'estudis Jordi Pujol, Barcelona, 2009.

Durant els mesos d'octubre i de novembre del 2008, va tenir lloc a Barcelona un seminari sobre els valors útils per a la Catalunya del futur, co-organitzat per la Fundació Lluís Carulla i pel Centre d'estudis Jordi Pujol. En aquest llibre s'hi apleguen les ponències que s'hi van fer juntament amb les presentacions de cada ponent, precedides per una petita introducció del professor Miquel Calsina, coordinador de l'obra.

El llibre gira al voltant de sis valors: el respecte, que descriu filòsòficament Josep Maria Esquirol; la veritat, objecte d'estudi per part de l'assagista i també filòsof Ferran Sàez; el valor de l'excel·lència, la creativitat i la innovació, a càrrec de Beth Galí, arquitecta i presidenta del FAD; el valor de l'esforç, dissecionat per Carlos Obeso, professor del Departament de Recursos Humans d'ESADE; el valor de l'estíma pel país i la seva gent, obra de Jordi Pujol; i, finalment, el valor de la resiliència, presentat per Àngel Castiñeira.

No hi ha dubte que es tracta d'un text útil i escrit de manera planera per experts qualificats en els seus respectius camps, que coneixen a fons el valor que proposen i del qual en subratllen la riquesa i la necessitat. No hi ha nostàlgia en el llibre, ni tampoc una mirada fatalista. Hi ha una proposta creïble, una aposta pel propi país i una esperança en ell. Com diu el coordinador de l'obra, «els valors configuren el teixit ètic i moral d'un país i contribueixen a donar força i personalitats als pobles». Lluny del relativisme moral i del cinisme postmodern, els autors fan propostes de sentit per combatre la Catalunya líquida.

De la lectura del present llibre se n'extreu una lliçó clara. Els valors, lluny de ser una rêmora del passat o una espècie de residu de la societat tradicional i religiosa, són horitzons de referència que empenyen a superar-se, a transcendir les limitacions i a créixer en tots els terrenys. Són el motor del progrés social, científic i humà d'un poble.

Diàleg

Daniel Giralt-Miracle:

ANTONI MATABOSCH, *Cuarenta años de ecumenismo. Iglesia, sociedad, cultura*. Pròleg de Josep M. Rovira Belloso. Editorial Milenio, Lleida, 2009.

Antoni Matabosch és un ecumenista per vocació i per convicció, com ha demostrat al llarg de la seva trajectòria intel·lectual i sacerdotal i com ho confirmen els seus articles publicats a *La Vanguardia* en els darrers quaranta anys, des d'on ha fet un seguiment de l'evolució de l'ecumenisme des de la IV Assemblea del Consell Mundial d'Esglésies (Uppsala, 1968) fins a la III Assemblea Ecumènica de Sibiu (Romania, 2007).

Les assemblees, les reunions dels comitès mixtos, els acords interconfessionals, les convocatòries de Taizé, les trobades interculturals, l'evolució de les esglésies ortodoxes i protestants i, particularment, de l'Església catòlica, són els temes centrals d'uns articles que constitueixen unes reflexions en profunditat sobre l'ecumenisme, de qui coneix de primera mà els grans esdeveniments posteriors al Concili Vaticà II. A aquest cabal d'informació cal afegir-hi les interessantíssimes entrevistes a Yves Congar, Hans Küng, Edward Scillebeekx, Lukas Vischer, Roger Schutz, el prior de Taizé, al metropolità ortodox Emilianos Timiadis, o Vicent Enrique i Tarancón, entre altres, de manera que el lector podrà seguir molt de prop el pols del diàleg ecumènic, els seus avenços, els seus estancaments, els seus conflictes i, sobretot, les seves aportacions positives, més enllà de l'àmbit estrictament eclesial, als drets humans, al debat entre el laïcisme i la laïcitat, a la llibertat religiosa, a la lluita contra l'apartheid, a la incultura, a la tolerància, o al tema del matrimoni i el divorci, es a dir, a les grans qüestions que les Esglésies es plategen entre elles i amb el món contemporani.

Matabosch, amb els seus articles, ha dut a terme una autèntica pastoral de l'ecumenisme oberta a tots els interessats a conèixer els canvis de sensibilitat que s'anaven produint en el món cristià al respecte del coneixement recíproc de les diferents confessions i tradicions i de la voluntat de confraternitzar pensant en un esdevenidor d'unitat. Matabosch, certament, ha fet un gran servei a la causa ecumènica dins i fora de l'Església catòlica. La iniciativa d'aplegar aquests dos-cents articles és el millor homenatge que es podia fer a l'autor en ocasió del seus cinquanta anys de vida sacerdotal.